VITT. EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
30 1
30

M

14-25. c. 9

Digitized by Google

[illegible] Google

Digitized by Google

ORBIS
HVIVS AIP
EXEMPLAR
TOTVS

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

UNIVERSÆ PHILOSOPHIÆ
THESES
PUBLICE' PROPUGNANDAS
ROMÆ
IN COLLEGIO CLEMENTINO
PP. Congregationis Somaſchæ
CO: ALAMANNUS INSULANUS
SENATOR BONONIENSIS
Ejuſdem Collegii Convictor,
& Academicus
EXPONEBAT
Cuilibet data facultate arguendi
contra quamlibet
Die 23. Septembris.
Mane ab hora 14. ad 16.
Veſpere à 21, vſque ad 23.
ANTE ANNUM JUBILÆI MDCIC.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA
Bibliothecæ S. Pudentianæ de Urbe

ROMÆ, MDCXCIX.
Typis Lucæ Antonii Chracas, propè
Curiam INNOCENTIANAM.
Superiorum facultate.

Imprimatur,

Si videbitur Reverendiſs. Patri Sac. Apoſt. Pal. Mag.

Dominicus B. de Bellis Epiſc. Melphicten. Viceſg.

Imprimatur,

Fr. Gregorius Sellari S. Theol. Mag. ac Reverendiſs. Patr. Fr. Paulini Bernardinii Sac. Apoſt. Palat. Mag. Soc. Ord. Prædicatorum.

Ex Logica.

I. DIVINARUM, & humanarum rerum notitia Philoſophia, ad benè ſentiendum de rebus, rectèque agendum in vita ſui ſtudioſum diſponit, veritatem ſectando, & honeſtatem diligendo. Conſurgit inde perfecta ſapientia in ſumma animi virtute conſiſtens, qua intellectus rerum veritatem nactus, & voluntas morum honeſtate imbuta, neque hæc vllis perturbationibus commovetur, nec ille erroneis opinionibus diſtrahitur in veræ felicitatis aſſecutione, à multis fortaſſe deſperata, quia pauci ex optimo Philoſophiæ ſtudio certiſſimam hanc mercedem noverunt.

II. A' Deo itaque, ad quem conducit, originem habet Philoſophia primo noſtro parenti infuſa, & ab ipſo poſteris per doctrinam communicata, non re, ſed nomine à Pythagora inventa, cæteriſque Sapientiæ cultoribus ex admiratione mirum in modum adaucta, non ſolùm apud Græcos, ſed etiam apud reliquas nationes Sophiæ ſtudio celebres, & Græcis antiquiores, nempè Ægyptios, Perſas, Caldæos, & omnium primos Hebræos.

III. Licèt una ſit Philoſophia, circa illam tamen, ut ex Apennino fluminum, ſic ex Sapientum jugo plurima doctrinarum facta ſunt divortia; unde à variis Philoſophis variæ ſectæ Græcanicæ ortæ, quæque primæ omnium fuerunt aliarum quaſi matrices duæ ſunt, Joni-

ca, & Italica: Eleaticam enim ſatius videtur Italicæ partem, quam tertiam principalem conſtituere.

IV. Joniæ in urbe Mileto Jonica ſecta à Thalete ſumpſit exordium, quique illi ſucceſſerunt Philoſophi Anaximander, Anaxagoras, Socrates, Plato, Ariſtoteles, Antiſtenes, Ariſtippus, & alii, finita, & determinata principia admittentes, vel ex proprio nomine, vel Patria, ſive loco, aut docendi conſuetudine cognomentum variis ſectis dedère, inter quas primatum modo tenet Peripatetica quatuor Scholis celeberrimis ulterius fœcunda, totumque ferè per Orbem diffuſa.

V. Italicam ſectam primus inſtituit Pythagoras Crotone urbe in ea regione Itáliæ, quæ olìm magna Græcia, modò Calabria

nuncupatur, quique illi ſucceſſerunt PhiloſophiEpicharmus, Parmenides, Zeno, Leucippus, Democritus, Pirro, Epicurus, & alii, vel infinita, vel indeterminata principia ponentes, in varias pariter diviſi ſunt ſectas, ex quibus ferè antiquatis, Democriti, & Epicuri ſententiam aliqui Atomiſtæ ſæculo poſt Chriſtum natum decimo ſexto ad ingenium potiùs oſtentandum, quàm veritatem oſtendendam renovare cæperunt.

VI. Philoſophiæ autem partes quatuor communiter recenſenſentur, nempè Rationalis, Moralis, Naturalis, & Tranſnaturalis, quarum primæ duæ in actionibus ut plurimum verſantur natura ſua, poſteriores verò in mera veritatis contemplatione ſiſtunt, per accidens tantùm in aliquod opus, quan-

quandoque ſeſe extendendo.

VII. Sermonem intus conditum; exteriùſque prolatum ita dirigit Logica, ut à vulgi imperfecta loqutione dignoſcantur ſapientis effata, dum rerum naturam, partes, proprietateſque exponit, definiendo, dividendo, & ratiocinando: Unde tres mentis operationes ut directæ, benè pro objecto illius adæquato conſtituuntur, & verè ipſa eſt aliarum ſcientiarum canon, ſicuti Policletus hoc nomine donavit volumen illud, à quo ſuæ artis lineamenta univerſa petebantur.

VIII. In omnibus itaque rebus benè cogitare, ac proponere, optimè judicare, & concludere docet Logica per ordinatas ideas, ſeu rerum imagines, quæ prout à ſenſibus prodeunt ſin-

gulares, & prout à mente ex objectiva præciſione ſingularium univerſales ſunt. Has autem nullam realem, poſitivam, aut negativam, vel formalem ex natura rei independenter ab intellectu unitatem habere, aſſerimus, & à Philoſophis communiter in quinque claſſes appoſitè diſtribuuntur, quia quinque ſolùm diverſis modis inexiſtunt, & prædicantur.

IX. Suppoſita pręciſione objectiva, nulla ratio communis poteſt eſſe analoga: Hinc ex præciſione objectiva benè deducitur in generis conceptu nullo pacto differentias importari, licèt differentiæ illius propriæ nequeant non involvere ipſum genus, in cujus definitione ſola prædicata eſſentialia naturæ abſtractæ definiuntur, quia de plu-

pluribus differentibus ſpecie, vel numero ipſa tantùm prædicari valent, & non cognitio, tamquam præciſionis cauſa ſolùm præſupponenda.

X. Species ex genere,& differentia componitur, ut rei natura ſecundùm ſuos gradus eſſentiales adæquatè exprimatur: & quidem in rebus ſpiritualibus definiendis, genus deſumitur à tota rei entitate ſecundùm id, quod in ea eſt cum aliis commune, differentia verò ab eo, quod eſt ſpeciale. In rebus materialibus,genus radicaliter ſumitur à materia, & differentia à forma ſubſtantiali, in accidentalibus verò, genus deſumitur à modo afficiendi ſubjectum, differentia, vel ab ipſo ſubjecto, vel ab accidentium effectu.

XI. Proprium quidem pluribus

modis dici poteſt; prout autem conſtituit quartumprędicabile, uni convenit, ſemper, & convertibiliter, & ſic ab accidenti diſtinguitur, quod poteſt adeſſe, vel abeſſe à ſubjecto, præter ipſius corruptionem ſaltem metaphyſicam : phyſicè enim ablatis quibuſdam accidentibus, plurima corrumpi eſt neceſſe.

XII. Individuum in ſe indiviſum, & à quocumque alio diviſum, ſecundùm rationem ſuam univerſale fieri nequit; licèt natura abſtracta ab unico individuo evadat univerſalis, illud enim de uno tantùm, hæc verò de pluribus prædicari valet: non proinde tamen dantur, aut dari poſſunt individua incompleta per ſe immediata generi, ſed neceſſariò inter genus, & individua debet mediare ſpe-

cies,

cies, nè ſuperiorum,& inferiorum ordo perturbetur gradibus intermediis omiſſis.

XIII. In ſenſibus non omnis, ſed aliqua tantùm ſita eſt veritatis nota, in ipſa autem cognitione rerum diſtincta,& evidenti veritatis criterium maximè conſiſtit. Falſitas verò in apprehenſione ſimpliciter ſimplici ſubeſſe nequit, ſecus autem in complexa, & in judicio, atque diſcurſu,cum procul dubio queat in his adeſſe ab objecto difformitas: ſed propoſitio, quæ ſemel fuit vera, neque de potentia Dei abſoluta eadem invariata, prout tempus importat, vel à tempore præſcindit, poteſt mutari in falſam, quæque eſt de futuro contingenti, in ſe ipſa determinatè eſt vera, vel falſa, licèt non quoad nos.

XIV. Nullum datur ens rationis,

ſive logicum, ſive metaphyſicum, quod habeat tantùm eſſe objectivè in intellectu, licèt ab intellectu fingente concipi poſſit chimera, & quodvis impoſſibile, & ipſæ potentiæ ſenſitivæ decipi queant aliquando circa ſua objecta, & voluntas amare ut bonum, quod realiter in ſe tale non eſt; in his enim omnibus objectorum perceptionibus præter actionem realem potentiæ, & realem expreſſionem objecti ſubjectivè in ipſa potentia receptam, nihil importatur, quod tantùm objectivè poſſit ineſſe.

XV. Anteprædicamenta ſunt univerſalia in ſignificando, à Philoſopho benè diviſa in univoca, æquivoca, analoga, & denominativa: Ad univocationem conſtituendam duo requiruntur, & unitas nominis, & per-

perfecta ſimilitudo in eſſentia, ſeu ratione univocata; quod ſi adſit nominis unitas, & eſſentiæ diſſimilitudo conſurgit ęquivocatio.

XVI. Ubi autem cum nominis unitate adeſt imperfecta ſimilitudo in eſſentia partìm eadem, partìm diverſa, fit analogia, cujus uſus frequentiſſimus eſt in omnibus ſcientiis, eo quod ex illa oriatur in rebus omnibus proportio, ſive geometrica in rationum ſimilitudine conſiſtens, ſive arithmetica, eumdem exceſſum, aut defectum inter plura conſiderans: Denominativa verò dicuntur, quæ ab aliqua forma denominationem accipiunt, intrinſecam quidem, quando forma intrinſecè ineſt, & extrinſecam, quando extrinſecè.

XVII. Prædicamenta ſunt ſeries

quæ-

quædam ſupremi generis, omniumque inferiorum uſque ad individua, & communiter cum Ariſtotele dividuntur in decem, quorum tamen diverſitas non deſumitur in ordine ad reales eſſentias, ſed in ordine ad modos diverſos prædicandi de ſubjectis; unde una, & eadem res benè poni poteſt in diverſis prædicamentis.

XVIII. Ens per ſe ſubſiſtens eſt ſubſtantia, ad accidentis differentiam, quod in alio tamquam in ſubjecto completo exiſtit: aptè dividitur in incorpoream, & corpoream, ſimplicem, & mixtam, & valde probabile eſt in ejus categoria poſſe poni Deum, ſicuti eſt certum debere poni Angelos, Cœlos, & cætera corpora naturalia.

XIX. Quantitas in partium pluralitate, & extenſione conſiſtens,

ſtens, duplex eſt, alia virtutis, & alia molis, quæ ulteriùs ſubdividitur in continuam, cujus partes unico termino copulantur, & diſcretam, cujus partes ſeparatæ ſunt, fitque per numeros, in quorum ſingulis decadibus hoc obſervatione dignum eſt, unicum tantùm dari numerum perfectum, quia fortaſſe in quolibet genere unicum eſt cæteris perfectius; indeque colligi poteſt in genere entis dari unicum Deum, ens primum, & unicum omnium perfectiſſimum.

XX. Qualitas accidentaliter determinativa ſubſtantiæ in quatuor ſpecies dividitur, nempe habitum, & diſpoſitionem; potentiam, & impotentiam; paſſionem, & paſſibilem qualitatem; formam, & figuram. Relatio autem cujus totum eſſe

eſt ad aliud ſe habere, dividitur in relationem rationis ſecundùm dici, & realem ſecundùm eſſe, quæ ulteriùs ſubdividitur in tranſcendentalem, cujus ratio fundandi eſt fundamento eſſentialis, & prædicamentalem, cujus ratio fundandi eſt fundamento accidentalis.

XXI. Actio benè definitur actus hujus in hoc, & paſſio actus hujus ab hoc; unde realiter inter ſe non differunt, niſi penès diverſa connotata. Locus eſt forma determinativa rei ad eſſe ibi, & non alibi. Situs dicit partium diſpoſitionem. Tempus eſt rei menſura ſecundùm durationem, & Habitus connotat adjacentia circa corpus.

XXII. Poſtprædicamenta in quinque ſpecies dividuntur nempe

contrarietatem, prioritatem, ſimultaneitatem, motum, & modos habendi. Contrarietatis quatuor ſunt ſpecies; vel enim oppoſitio eſt inter terminos poſitivos, & conſurgunt contraria, ac relativa; vel eſt inter terminos, quorum unus negat ſimpliciter alium, aut ſolum alterius actualitatem, non poſſibilitatem tollit, & fiunt contradictoria, & privativa.

XXIII. Priora, & poſteriora illa dicuntur, quæ inter ſe ſunt ordinata, ſive natura, ſive ratione, aut origine, vel tempore: eodemque modo aliqua ſimul eſſe dicuntur. Motus autem ſunt ſex ſpecies, nempe generatio, corruptio, augumentatio, diminutio, alteratio, & latio: Modi habendi ſunt quinque, nempe per inhærentiam,

per

per continentiam, per poſſeſſionem, per relationem, & per juxtapoſitionem.

XXIV. Licèt modus ſciendi formaliter non ſit idem, ac inſtrumentum ſciendi, non repugnat tamen eumdem actum eſſe utrumque reſpectu diverſorum. Si modus ſciendi ſumatur in toto rigore, prout ſcientiam parit, ſola demonſtratio, ſi verò in latiori ſignificatione, prout rem clarè manifeſtat, definitio, & diviſio ſunt etiam modi ſciendi; nunquam tamen enunciatio, & methodus, eo quod modus ſciendi non debeat eſſe indifferens ad errandum.

XXV. Syllogiſmus eſſentialiter importat plures cognitiones, quarum una neceſſariò ſequitur ex alia, & tunc dicitur rectus, & perfectus, quando eſt

in

in bona figura, quæ ſolùm triplex eſt, quarta enim Galeni non differt eſſentialiter à prima Ariſtotelis, & naturaliter in mente non dantur tres primi modi indirecti primæ figuræ Ariſtotelis, connaturalis enim non eſt illorum concluſio.

XXVI. Demonſtratio ſyllogiſmus faciens ſcire, ad ſui perfectionem quatuor præcipuè conditiones exigit, nempe quod ſit ex primis, & immediatis; ex neceſſariò veris; ex prioribus, & notioribus concluſione; & quod ex illis neceſſariò ſequatur concluſio. Duplex autem eſt demonſtrationis genus, aliud à priori dictum, quod effectum per cauſam, & aliud à poſteriori, quod cauſam per effectum, vel per aliquid aliud cum ipſa connexum demonſtrat.

XXVII. Ex hoc duplici genere demonſtrationis duplex oritur methodus rem dignoſcendi, nempe analytica, quæ dicitur inventionis ordo reſolutorius, ex effectu ad cauſas, & ex toto ad partes,& ſyntetica,quę ordo doctrinæ nuncupatur,& modus compoſitivus, ex cauſa ad effectum, & ex partibus ad totum progreditur.

XXVIII. Actus concluſionis intrinſecè non attingit objectum præmiſſarum,quia ſolùm ſuum objectum reppræſentat cum mera dependentia à præmiſſis; neque hæc dependentia eſt attingentia illarum,ſed illatio ex illis,unde in ordine ad præmiſſas benè dicitur concluſio non eſſe in illis, ſed ex illis. Hinc hæ natura ſua concluſionem ſemper præcedunt, & licèt eadem poſſint eſſe certiores, &

evi-

evidentiores, numquam tamen ſunt veriores, cùm veritas in indiviſibili conſiſtat. Ad aſſenſum item concluſionis non requiritur cognitio reflexa de bonitate illationis, & ſuppoſito aſſenſu præmiſſarum intellectus neceſſitatur ad aſſenſum concluſionis, tamquam cauſa applicata ad agendum cum omnibus prærequiſitis; & non indiga imperio voluntatis tàm quoad ſpecificationem, quàm quoad exercitium, circa quod tamen non repugnat voluntatis imperium ſequi.

XXIX. Effectus demonſtrationis eſt ſcientia, natura ſua ſemper ſpeculativa, non per reminiſcentiam, aut ſimplicem qualitatem innata, ſed per habitum ex pluribus actibus compoſitum de novo acquiſita: ab opinione per certitudinem, & à

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſide per evidentiam contradiſtinguitur;non implicat tamen, quod naturaliter ſcientia, ſides, & opinio poſſint ſimul de eodem objecto in eodem intellectu conſiſtere, cum earum oppoſitio non ſit negativa, aut privativa, ſed ſolùm ſecundùm magis, & minus.

XXX. Datur itaque ſcientia demonſtrativa, quam male negabant Academici, licèt verum ſit contra Dogmaticos, non de omnibus haberi poſſe demonſtrationem. Proinde tamen non ſit perfectæ ſcientiæ acquiſitio impoſſibilis, utSceptici timebant; nam in demonſtrando non procedunt in infinitum ſcientiæ, ſed perveniunt ad ſua principia, ſeu axiomata ſimpliciter indemonſtrabilia, ex quibus certiſſimę concluſiones eliciuntur.

Ex

Ex Morali.

XXXI. POst methodum inquirendi verum, ritè ſequitur ad cognoſcendum bonum moralis diſciplina, vitæ ars circa eligenda, & fugienda, ex honeſtate, & juſtitia. Hanc autem exordium cum humano genere habuiſſe, & in actionibus floruiſſe apud primos Patres, & Prophetas hebræos, alioſque extraneos Sapientes, eſt fatendum. Unde à Socrate ſolùm habuit initium moralis, quatenus ſcriptis, & quæſtionibus ulteriùs omnia ad ipſam ſpectantia fuerunt expoſita.

XXXII. Incipit itaque moralis à natura, quatenus primos ad virtutem ſtimulos ipſa præbet ex ſындereſi, ſeu lege mentis, qua principia generalia morum

rum hominibus innoteſcunt, ut quod tibi non vis, alteri nè feceris: Sed quia talis lex malis moribus, depravatiſque opinionibus ferè aboletur, & extinguitur, præter naturalem alia acquiſita, quæ pro objecto, & fine ſuo intendit actiones humanas ad juſtitiam, & honeſtatem dirigere, hominibus ad vitam benè inſtituendam maximè eſt neceſſaria.

XXXIII. Hinc benè concluditur juvenem non eſſe arcendum à morali, ſed cura præcipua ejuſdem præceptis inſtituendum, & quod virtuti debeat militare omnis ætas, & quod illa ætas magis debeat virtutibus informari, quæ magis ſolet vitiorum ſtimulis concitari: Unde ſecundùm Philoſophum juvenis non eſt idoneus auditor moralis quoad eam partem ſolùm Po-

liti-

liticæ; quæ multa indiget experientia,quam nondum habet juvenis actionum vitæ imperitus.

XXXIV. Ex triplici bono; quod poſſunt homines procurare, vel ſibi, vel familiæ, vel communitati; ac triplici officio, quo tenentur, vel erga ſeipſos, vel domeſticos, vel patriam; item ex triplici imperio, & regimine, vel ſtatu, in quo poſſunt vitam degere, vel ſolitariè, vel in familia, vel in curia, ſeu Republica, oritur adæquata diviſio moralis in monaſticam, ſeu perſonalem, œconomicam, & politicam, quarum prima cæteris præferenda quoad bonum intrinſecum, tertia verò aliis nobilior eſt quoad bona extrinſeca, in quibus publica privatis anteferenda bonis.

XXXV. Morum humanorum finem ultimum felicitatem eſſe, nemo dubitat; ſed malè opinatur quicumque cenſet illam in ſtatu præſentis vitæ perfectè ſe poſſe poſſidere: temporalia etenim bona, licèt cenſeri bona ſimpliciter queant, maximè uſu recto accedente, omnia tamen infra animam ſpiritualem ſunt, & res nulla creata propter defectibilitatem aliquam ſibi propriam, ſatis replere in bonis humanum valet deſiderium.

XXXVI. Vera itaque hominis felicitas non in aliquo bono creato, ſed in ſola Dei poſſeſſione conſiſtit, quæ per viſionem, & amorem adæquatè conſtituitur, ſic enim ut ſummum bonum, & ſummum verum Deus perfectè poſſidetur, & unitur quidem per cognitio-

nem

nem Deus Beato, & per amorē Beatus Deo. Hanc autem felicitatem promeremur humanis actibus, quorum perfectio eſt virtus moralis, aliqua ratione medium tenens, quod exactè ſervare poteſt humana voluntas libera libertate indifferentiæ, cum mediis propoſitis in ordine ad finem, per electionem ſeſe valeat determinare ad utrumlibet, unde mera illius perverſitas eſt ad extrema declinare, cum vel utitur fruendis, vel utendis fruitur.

XXXVII. Miſeria felicitati oppoſita, non in adverſa fortuna, conſimilique calamitate conſiſtit, quia ſi æquo animo ferantur adverſa, heroicum animum, non miſerum denotant: ſed ex privatione ſummi boni exoritur miſeria, & infelicitas,

quam deinde mala innumera comitantur, prout vitiorum ſtimulis improba mens virtute neglecta adhæſit.

XXXVIII. Magis ad virtutes, quàm ad vitia, homo per naturam proclivis eſt, dum illa ut parens optima ad finem congruentem cuncta dirigat, & hominem præcipuè, ut benè ajebant cordatiores Platonici ita diſponat ad virtutes ſecundùm voluntatem, ſicuti ad ſcientias ſecundùm intellectum. Quòd ſi quis aſſiduo ſtudio aliquam tantùm virtutem moralem habere ſatagat, non ideo ſimpliciter bonus fit; imò ſi perveniat ad ſtatum heroicum ſingulas amplectentem, verè perfectus adhuc non eſt, niſi illas compleat rectus amor omnia munda, & perfecta reddens, ac proinde non faciunt bonos,

vel

vel malos mores, niſi boni, vel mali amores.

XXIX. Virtutes morales omnes tamquam à fontibus à Cardinalibus oriuntur. Dirigit enim Prudentia rationem, Juſtitia voluntatem, Temperantia, & Fortitudo utrumque appetitum, cujus operationes virtutis naturam ſolùm participant, quando rectæ rationi conformantur; unde bruta, latrones, duelliſtæ, & ſicarii licèt fortia exerceant, fortitudinis virtute nullatenus adornantur.

XL. Omnium virtutum norma eſt Prudentia agibilium recta ratio, quæ fine propoſito virtutis, media ad illum aſſequendum idonea per conſultationem inquirit, per judicium determinat, per intimationem executioni mandat; unde oritur diviſio partium potentia-

lium ejus in Euboulíam, Syneſim, & Gnome: itemque aliarum partium integralium, & ſubjectivarum, ad illius perfectionem, & complementum ſpectantium.

XLI. Juſtitia bonorum præſidium, & malorum domitrix voluntatem conſtanter inclinat ad unicuique tribuendum, quod ſuum eſt, habetque ſuas partes potentiales, & integrales, quibus conſtituitur, & perficitur, & benè quoad ſubjectivas dividitur in commutativam, diſtributivam, & legalem, ſolaquè inter virtutes Juſtitia non reputatur inter duo vitia, eo quòd nemo contra Juſtitiam alterius jus violando per exceſſum peccare queat, ſed ſolùm per defectum, excepta parte Juſtitiæ vindicativæ.

XLII. Fortitudo Heroum pro-

pria

pria dos, ac decus præcipuum eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, laborumque perpeſſio; unde illi præter partes potentiales, & integrales, duo actus præcipui aſſignantur, aggredi, & ſuſtinere, quorum primus licèt ſit valde admirabilis, ſecundus tamen pręſtantior eſt, eo quod in illo virtutis opera diuturnior, & intenſior adhibeatur, & contra Stoicos ſeipſum directè interficere ex motivo fortitudinis nunquam licere aſſerimus.

XLIII. Temperantia aliarum virtutum ſervatrix ſe moderatè gerit in uſu delectabilium, habetque partes plurimas potentiales ſubjectivas, & integrales, quibus moderantur tum interni animi, tum externi corporis motus, ne per exceſſum, aut defectum, quæ ſunt ad naturæ

conſervationem ordinata negligantur, ſed iis probè utamur.

XLIV. Virtutis, aut vitii formam, prout benè, vel malè ſecundùm mores diriguntur, paſſiones induunt. Quæ autem ſimpliciter nec deordinatæ, nec ordinatæ ſunt, neque moraliter bonæ, neque malæ fiunt, licèt aliquando videantur laudabiles, & non incongruè ſemivirtutes dicantur, ut in pueris nondum ratione utentibus, & ipſis brutis aſſuetudine aliqua induſtriè exercitis.

XLV. Primum movens, & paſſionum omnium princeps eſt amor, in objectum amatum tendens ex appretiatione bonitatis, quæ ſi propter ſe ipſam diligitur, amorem amicitiæ, ſi prout bona amanti, amorem concupiſcentiæ conſtituit. Inter

ter improbos dari nequit vera amicitia, quæ ſolius virtutis uſus, & fructus eſſe poteſt, aptèque dicitur à Platonicis virtutum omnium vinculum, ſpiritus, & perfectio.

XLVI. In amicitia etiam perfecta non eſt neceſſaria æqualitas rationum bonitatis, ſed ſufficit ſtudium ſimilitudinis, & celebre illud problema an amare, vel amari ſit præſtantius, benè reſolvitur ex duplici fonte, unde oritur amor, nempe copia, vel inopia, cui enim copia competit præſtantius eſt, & hęc quandoque reperitur in uno, quandoque in altero, & adeſt aliquando copia in utroque æqualis.

XLVII. Prout bonum in variis circumſtantiis proponitur, variæ quoque oriuntur paſſiones, tàm in parte concupiſcibili,

quàm iraſcibili;ut deſiderium, fuga, ſpes, timor, audacia, ira, & aliæ, quorum omnium termini ſunt gaudium, vel triſtitia, paſſiones ferè contrarias cauſas habentes, ſicuti contrarios habent effectus.

XLVIII. Oeconomica in re privata regenda, & adminiſtranda verſatur, æquitatem, & decorum ſervans in ſocietatibus Gamica, Paterna, & Herili. Oeconomicæ ſubordinata eſt Ktetica, cujus eſt bona propria augere, & conſervare, prout jure poteſt, ſecundùm cultarum gentium optimas leges: inconveniens enim foret bonorum communio, & æqualitas, optima fortaſſe inter amicos, non inter concives, quorum inęqualitate civilis harmonia componitur.

XLIX. Politica in Republica conſti-

ſtituenda,& benè adminiſtranda conſiſtens, longè plùs praxi, quàm ſtudio comparatur, indeque præſtat cives regi à bono Principe, quàm bonas leges habere, cùm magis exempla, quàm ſola verba moveant. Triplex autem eſt publicum regimen, Ariſtocraticum, Democraticum, & Monarchicum, cæterorum, ſive ſimplicium, ſive mixtorum præſtantiſſimum, eo quòd meliùs, & citiùs Reipublicæ conſulat, ejuſque bonum privatum à publico non differat.

L. Polemica politicæ pars propter publicum bonum, & pacem tuto acquirendam, bellum inſtituit, & duellum. Ex juſta ſolùm cauſa bellum geri debet, neque in ipſo utì licèt ſtratagemmatis, aut inſidiis ineluctabilibus, ut eſſet venenoſa

aquarum infectio; & infidelibus abſque dolo à data fide recedentibus fidem ſervare adhuc vittuti conſentaneum, & heroicum eſt, cum magis ſolliciti eſſe debeamus de non inferenda, quam de non recipienda injuria. Duellum autem privata auctoritate initum, ſemper tamquam illicitum, & infame reprobamus, eo quòd ſit medium inconveniens, & omnino inutile, vel ad vindictam ſumendam, vel ad crimen purgandum, reparandamque innocentiam, ideoque prohibitum ab omnibus legibus Divina, Naturali, Canonica, & Civili.

Ex

Ex Octo Libris Phyſicorum.

LI. Scientia naturalium rerum omnium contemplatrix eſt Phyſica, cujus origo ad Thaletem referri ſolet, eo quòd primus cabala, enigmate, & fabula relictis, uberiùs, ac apertiùs quàm cæteri antea naturales cauſas, & effectus propriis, uſitatiſque vocabulis explanaverit, ipſumque imitatì auditores ejus primi omnium phyſici nuncupati ſunt.

LII. Suppoſita rerum naturalium compoſitione, quam dari evidentiſſimè conſtat ratione, & experientia, principia primò componentia duo indiſpenſabiliter ſtatuere oportet, nec ab illis ulla unquam ſententia receſſit, aut philoſophando recedere

dere poterit, nempe partem potentialem, ſeu indeterminatam, & partem actualem, ſeu determinantem, licèt poſtea in iis partibus, ſeu principiis, & determinandis, & explicandis, variæ ſectæ, & opiniones ortæ ſint.

LIII. Malè autem pro parte, ſeu principio primo potentiali ſtatuerunt aliqui veteres cum Parmenide, & Meliſſo infinitum corpus uniforme, ex quo omnia finita prodirent per primarum qualitatum mixtionem, ſeu combinationem variam determinata, inde enim nulla reſultaret inter corpora diverſitas ſubſtantialis, ſolaque fieret alteratio, non totius in totum mutatio. Nec minus errarunt alii cum Democrito, & Epicuro varia corpuſcula infinita, ſeu atomos diverſimodè figu-

ratas,

ratas, & inſecabiles admittentes, ex quibus addita varietate motus, atque ſingulari partium diſpoſitione, diverſæ corporum naturæ determinarentur, ſic enim omnia eſſent unum, & variato motu, partiumque diſpoſitione, compoſitum fieret aliud, quod eſſe falſum, vel cereum experimentum demonſtrat.

LIV. Finita eſſe principia, qui aſſerebant, ponentes pro parte potentiali cum Pherecide terram, cum Thalete aquam, cum Anaximene aërem, cum Heraclito ignem, partem poſt actuantem per variam rarefactionem, & condenſationem explicando, aut nullam poſuiſſe, aut ſubſtantialem compoſitionem præteriſſe videntur, ſicuti etiam qui omnia cum Empedocle ex quatuor elemen-

mentis ſimul fieri dicebant,non omnium corporum naturam, ſed ſolam mixtionem ſublunarium corporum contemplati ſunt.

LV. Quinarius numerus Principiorum Sinenſium Philoſophorum,qui ab elementis detracto aëre,ipſius regione habita inani, reſiduis aquæ, igni, terræ, addunt lignum, & metallum, artificialia compoſita potius, quam naturalia exponit. Eodemque modo ſe habet Chimicorum opinio de quinque ſubſtantiis ſalis,ſulphuris,mercurii, terræ, & aquæ,compoſita enim ſunt jam ex aliis hujuſmodi corpora, non principia componentia.

LVI. Charteſii ſententia circa rerum principia de quantitate immenſa, ex motu divinitùs impreſſo tripartita in globo-

ſam,

ſam, ſtriatam, & ſubtilem ſubſtantiam: Item Roberti Fluud de tenebris, & luce; triplici ſtatu, & quintuplici natura, ac mixtione creaturarum cum creatore; aliorumque recentiorum placita, quæ ad ſola principia mechanica cauſas omnes, & effectus reducunt, malè concordant cum veritatibus Catholicæ Fidei, & quod clariùs explicare contendunt, inanibus, & ſophiſticis inventis magis re vera confundunt.

LVII. Omnibus itaque melior ſententia eſt ariſtotelea, quæ in rerum principiis decernendis, partem potentialem, & indeterminatam per ſubjectum primum in ſe nulla formali actualitate præditum explicat, ipſumque, ut commune genito, & corrupto, aptum eſſe ad ineſſe in quolibet corpore naturali

ſa-

ſatis oſtendit, dum dicit eſſe, neque quid, neque quantum, neque quale, neque aliquid eorum, per quæ ens determinatur, ſed materiam, ex qua omnia.

LVIII. Partem verò actualem, & determinativam optimè quoque exponit Philoſophus per formam ſubſtantialem,quæ rudi,& informi materiæ,in qua recipitur, tribuens decorem, & complementum, ſimul cum illa corpora naturalia conſtituit, & horum dicitur ratio, quidditas, pulchritudo, caracter, & terminus, prout varias habet dotes, diverſaque munera.

LIX. Corpus itaque naturale in facto eſſe duo tantùm habet principia intrinſeca,nempe dictam materiam, & formam: Privatio verò præſupponitur,

non

non intrinſecè componit, & cum in fieri formaliter importetur ipſa productio corporis naturalis, in recto dicit ſolam actionem, qua forma ponitur in materia: unde tria principia à multis Peripateticis aſſignata, talia revera non ſunt, ſed ſolùm connotata, & requiſita.

LX. Eſt autem materia prima ſubjectum primum uniuſcujuſque mutationis ſubſtantialis, natura ſua ingenerabilis, & incorruptibilis, atque in ordine excludendi nullum habens contrarium. Quamvis per ſe ordinetur ad formas ſubſtantiales, tamen realiter exiſtit per propriam exiſtentiam, cùm independenter ab illis extra ſuam cauſam ponatur: unde licèt non naturaliter, poteſt nihilominus ſupernaturaliter

omni

omni forma ſubſtantiali ſpoliari.

LXI. Perperam Philoſophi aliqui appetitum materiæ exiſtimant elicitum, & activum; cum ſit enim appetitus materiæ ipſamet ipſius entitas præcisè conſiderata ſecundùm ſuam exigentiam, innatus quidem eſt, & paſſivus, omnes æqualiter formas disjunctivè reſpiciens ſemper ad modum complacentiæ, etiamſi actu illas non poſſideat: Eapropter dicitur materia maleſica, & radix corruptionis, quatenus ſub una forma exiſtens, alterius formæ qualitates contrarias, quibus poſſeſſa expellitur, admittit.

LXII. Actus primus materiæ, propter quem res primò dicitur eſſe, eſt forma ſubſtantialis realiter exiſtens in quolibet com-

compoſito naturali, cum hac tamen differentia, quòd forma materialis à materia educitur, & ab illa conſervatur influentibus aliis diſpoſitionibus acdentalibus: Spiritualis verò à ſolo Deo creatur independenter à materia, cui unitur ſufficienter tamquam actus potentiæ ſuæ per unicam unionem ad compoſitum conſtituendum.

LXIII. Formas autem materiales educi à materia, non ſignificat illas actu præexiſtere in materia, vel ſecundùm totum, aut partem eſſentiæ, vel exiſtentiæ; ſed ſolùm importat illas produci dependenter à ſubjecto, quatenus ex nihilo nihil naturali virtute gigni poteſt: indeque formæ materiales nulla indigent unione ſuperaddita ad materiam informandam; cum

cum ſatis per ſuam dependentiam ab illa, eidem intelligantur, & ſint unitæ.

LXIV. Sicuti ſupernaturaliter forma materialis conſervari poteſt abſque ulla materia, ita etiam poteſt unica forma poni in pluribus materiis diverſis, & etiam plures formæ totales eamdem materiam informare, ſive ſint ſimiles, ſive diſparatæ, ſive oppoſitæ; unicam etenim rem per aggregationem, non per identificationem conſtituerent, atque adeo nulla implicantia. Hæc autem fieri naturaliter repugnat, tum ex parte agentium, tum ſubjectorum, & compoſitorum, unicam formam, & materiam exigentium.

LXV. Præter partes componentes ſimul ſumptas quibus fit, compoſitum nullam tertiam en-

entitatem dicit ab illis diſtinctam. Fit autem compoſitum omne ex actu, & potentia, ſicuti ſuppoſitum ex natura, & ſubſiſtentia; nec inter ſe hæc duo materialiter differunt, licèt formaliter ſint duę compoſitiones diverſæ. Reliquæ autem rerum diverſarum conjunctiones propriè compoſitum aliquod non conſtituunt, ſed ſolùm aggregatum per accidens.

LXVI. Natura eſt principium intrinſecum movendi, & quieſcendi ejus, in quo primò eſt per ſe, & non per accidens; unde à violentia diſtinguitur, cujus principium foris eſt, & per accidens: ſi Deus velit, poteſt ut motor univerſalis in creatura conſervare repugnantiam in iis, quæ ſunt contra ſuæ naturæ exigentiam, & poſtea adhuc ut particulare agens

ei violentiam inferre, in contrarium illam movendo. Non eſt autem eadem ſemper in natura quantitas motus, neque fit per ſolam communicationem motus à motore, ſed ab ipſis rebus operantibus motus aliquis de novo procedit, alio vel deſinente, vel adhuc perſeverante, ſecundùm varias agentis, patientiſque conditiones.

LXVII. Imitatur naturam in ſuis operibus ars, tum ex modo agendi, & procedendi, tum ex parte ſubjecti, & effectus. Naturam verò ars numquam ſimpliciter adæquare, & multò minus ſuperare valet, licèt certum ſit illam adjuvando valde perficere. Artifex autem in iis, quæ ad voluntatem pertinent, deterior eſt ſi per malitiam, quàm ſi per ignorantiam pec-

peccet; è contra verò in iis, quæ ad intellectum ſpectant, qui ſpontè peccat, magis eſt eligendus, quàm qui per ignorantiam.

LXVIII. Cauſa, ex qua ſequitur alterius eſſe, in actu primo remoto eſt prior tempore ſuo effectu, non autem natura, niſi radicaliter: in actu verò primo proximo non eſt neceſſe, quòd ſit prior tempore, ſed ſolùm natura; & facta comparatione cauſarum, formalis nobilior eſt materiali, & harum utràque nobilior efficiens principalis, atque in agentibus benè ordinatis finalis immota movens eſt omnium nobiliſſima.

LXIX. Nullam realem relationem dicit cauſa in actu primo ad effectus poſſibiles, eo quòd ſint ipſamet virtus cauſæ; indeque impoſſibilitato quocun-

que effectu, identicè impoſſibilitatur etiam cauſa,& è contra. Ad effectus verò exiſtentes cauſa ſolùm dicit relationem rationis, licèt ipſi ad illam realiter referantur , eſſentialiter quidem quando ſe ipſis immediatè, accidentalitèr verò quādo mediante actione diſtincta producuntur .

LXX. Realis cauſa ad realiter operandum requirit realem exiſtentiam,aliter ipſa exiſtentiam dare non poſſet effectui , nemo enim dat , quod non habet, & cauſa non exiſtente, neque actio ipſius per quam debet effectus produci,poteſt exiſtere : indeque nulla cauſa realiter ſeipſam , aut ſeipſas duæ ad invicem poſſunt primò cauſare , licèt poſſibile ſit plures cauſas totales eumdem effectum numero , etiam naturaliter

ter,producere, & effectum ab una cauſa productum media actione diſtincta ab alia potuiſſe produci.

LXXI. Vera,& propria ratio cauſæ efficientis competit etiam creaturis, & ſubſtantiis corporeis, quod enim habet actualitatem eſſendi, debet etiam virtutem agendi poſſidere, cùm eſſe ſit propter operari; unde ipſarum efficientia non eſt mera motus translatio, ut ſenſerunt veteres Arabes, cum aliquibus recentioribus,ſed entis vera productio, & agentis motus novum terminum habet. Prima autem radix agendi eſt ipſe actus, ſeu forma ſubſtantialis, unde accidentia ad productionem ſubſtantiæ concurrunt ſolùm inſtrumentaliter, ad productionem verò accidentium tamquam cauſæ prin-

cipales concurrunt.

LXXII. Varia itaque eſſe poteſt cauſa immediatè productiva ſubſtantiæ, aliquando enim eſt ipſa ſubſtantia, cauſa effectui proportionata, aliquando accidens, cauſa operans in virtute alterius, & quandoque ſubſtantia, ſimul cum accidente, tamquam cauſæ partiales, ex quibus adæquatum principium conſtituitur. Effectus autem indifferentes, ut producantur à tali cauſa, indigent media actione diſtincta; non indifferentibus verò, ut ſunt modi, nulla actione diſtincta eſt opus.

LXXIII. Actio, qua primò res ponitur in eſſe, dicitur productio, eademque ut continuata conſervatio, eadem quidem numero, quando effectus à ſua cauſa conſervatur, ſin ſecus, eadem æqui-

æquivalenter. Supernaturaliter ſolùm dari poteſt reproductio entium permanentium, non ſucceſſivorum, quæ eſſentialiter alligantur tali ordini partium motus, & mirabilis magis eſt Deus in Sanctis ſuis quoad reproductionem aliarum rerum, quam quoad hominis reſurrectionem.

LXXIV. A' Philoſopho benè dividitur actio productiva in immanentem, & tranſeuntem, quatenus una manet in ſuo principio, à quo eſt, ut viſio in vidente, & altera tranſit in ſubjectum, in quo recipitur effectus ab illa productus, ut ignis productio in ligno; indeque ritè dicitur agentis perfectio prima immanens, patientiſque perfectio ſecunda tranſiens.

LXXV. Ex nihilo effectum pro-

ducens actio creativa non recipitur in termino tamquam in ſubjecto, ſed illi ſolùm adhæret, ut unio cum anima rationali, eſt enim entitas ſubſtantialis per ſe exiſtens independenter à quocunque ſubjecto. Quæ naturaliter creantur ut Angelus, nullo modo poſſunt educi, & quæ eſſentialiter educuntur, ut modi, neque poſſunt creari, propter ſuam eſſentialem dependentiam à ſubjecto, ſicuti è contra quæ naturaliter creantur, propter eſſentialem independentiam. Licèt multa poſſint ſucceſſivè creari, & educi, hoc tamen in ſenſu compoſito fieri nequit, cùm repugnet idem ſimul, & ſemel dependere, & non dependere à ſubjecto.

LXXVI. Creaturæ omnes ſubordinatur Deo quoad eſſe, &

etiam

etiam quoad operari; unde ad operandum indigent phyſico Dei influxu concurrente, & cooperante, ſive concurſus dicatur prævius, ſive ſimultaneus; & in ordine ad effectus ſupernaturales, non implicat per potentiam obedientialem activam quodlibet poſſe elevari ad producendum quodlibet.

LXXVII. Materialis cauſæ quidditas conſiſtit præciſè in ratione ſubjecti, unde nomine cauſę materialis non venit ſola materia, ſed quodcumque ſubjectum aliquam actualitatem recipiens, & natura ſua materialis cauſalitas aliquam ſemper dicit imperfectionem, optimèque non tribuitur Deo actui puriſſimo omni potentialitate defectibili carenti.

LXXVIII. Formalis cauſæ quidditas eſt ipſa rei actualitas in-

trinſeca, ſive ſubſtantialis, ſive accidentalis, quæ cauſando conſtituit, & conſtituendo cauſat. Non diſtinguitur effectus formalis à cauſa formali ſubjecto capaci communicata, ſecus ſi incapaci, & licèt munus cauſæ formalis ſit perficere, non tamen ipſa ſit immunis ab imperfectione, ſaltem quatenus pars à toto deficiens.

LXXIX. Finalis cauſa cujus gratia aliquid fit, non operatur per aliquam realem, & phyſicam efficientiam, ſed ſolùm intentionaliter, & moraliter: ratio autem finis, quæ movet voluntatem, eſt ſolum bonum ut bonum, implicat enim malum, qua malum, rationem finis habere.

LXXX. Bonitas autem finis non movet voluntatem, prout realiter exiſtit in objecto, ſed

prout

prout in apprehenſione, aliter non poſſet actu movere, niſi quando actu eſt in objecto, quod faſum eſſe ipſa experientia oſtendit : indeque apprehenſio non eſt mera conditio, ſed vera virtus motiva, qua poſita finis agit, etiamſi nulla ſit bonitas realis in objecto.

LXXXI. Omnia agentia naturalia agunt propter finem ſaltem executivè, & quidem bruta modo perfectiori, ac inſenſitiva, quatenus appetitu ſenſitivo ſtimulantur ad agendum. Intellectualia verò agentia non ſolùm executivè,ſed etiam directivè propter finem operantur media ad ipſum idonea eligendo.

LXXXII. Idealis cauſa eſt forma, quam effectus imitatur ex intentione agentis finem ſibi determinantis : unde operari ex

ſine, & delectari, ac moveri proportione mediorum, propriè ſoli agenti intellectuali convenit, & cauſæ exemplaris virtus motiva eſt ſolùm intentionalis, ſive exemplar ſit internum, ſive externum.

LXXXIII. Fatum, Fortuna, & Caſus, neque ſunt fatalis, neque fortuitus eventus operis, ſed ſolùm, cùm ſint prȩter intentionem agentis, ſignificant ipſam primæ cauſæ infinitam præſcientiam, & providentiam, cuncta juxta ſuȩ voluntatis conſilium diſponentis, & adminiſtrantis fortiter, & infallibiliter quidem, ſed etiam ſuaviter, ideſt ſalva rerum libertate, & exigentia.

LXXXIV. Repugnat, etiam per Dei potentiam abſolutam, quodcunque infinitum Categorematicum creatum, tàm in eſ-

eſſentia, quàm numero, extenſione, intenſione, & duratione; eſt enim quælibet creatura quoad hæc prædicata eſſentialiter finita, & limitata. Unde nulla creatura ſive permanens, ſive ſucceſſiva, fuit, aut potuit eſſe ab æterno; neque ulla poteſt eſſe omnium poſſibilium perfectiſſima, cum inter finitum, & infinitum ſit infinita diſtantia, & de participatæ perfectionis ratione ſit, partìm ſumere, & partìm relinquere.

LXXXV. Præter ſpatium reale nullum aliud datur vel imaginarium, quod non habeat merum eſſe fictitium; ſed præter locum extrinſecum, benè admittitur locus intrinſecus, vi cujus in genere cauſæ formalis res conſtituitur in loco, & nuncupari ſolet ubi intrinſecum, ubicatio, præſentia localis.

LXXXIX. Licèt à vacuo natura ſemper abhorreat, non implicat tamen ex aliqua violentia aliquando cauſari, conſtat enim certò multos effectus, qui cenſebantur ex metu vacui provenire, ex ſola corporum preſſione cauſari; unde vacuo dato, vel ſaltem ſuppoſito, poſſet quilibet motus naturaliter in ipſo fieri, & etiam ſucceſſivè.

XC. Motus localis eſt alicujus rei de loco in locum translatio cum aliqua ſucceſſione partium, & multipliciter dividi poteſt ſecundùm varias cauſas, & conditiones. Univerſaliter tamen quilibet motus localis provenit ab impetu, vel innato, vel elicito, vel acquiſito.

XCI. Impetus innatus provenit à gravitate, vel vi elaſtica: à gravitate

vitate quidem prout ordo naturæ exigit gravia medium, ſeu centrum tenere juxta ſuam ſpecificam gravitatem, unde corpora deſcendendo alia ſubjecta corpora premunt, & talis preſſio fit eadem proportione, ac ſunt inter ſe momenta molis, & gravitatis ſpecificæ; indeque habetur vera cauſa determinatæ immerſionis corporum intra fluida ſupernatantium, aut non ſupernatantium, qua obſervatione ponderis, & molis, Archimedes argentarii fraudem detexit, qui in aurea corona argentum miſcuerat.

XCII. A' vi elaſtica impetus provenit, quatenus particulæ aliquæ fluvidæ, & attenuabiles intra poros corporis deliteſcẽtes, dum corpus colliditur, aut inflectitur, commoventur, & agitantur, donec priſtina partium

tium diſpoſitio, & totius figura recuperetur. Quod ſi corpus aliquod hujuſmodi particulis deſtituatur, nulla vi elaſtica præditum eſt, & compreſſum in priſtinam figuram ſeſe reſtituere non valet.

XCIII. Elicitus impetus, vel oritur ab innato; ut quando gravia deſcendentia motum ſuum accelerant progreſſione numerorum imparium, ut pluribus obſervationibus compertum eſt: vel provenit ab intrinſeca virtute, ut in animalibus, quæ malè ab aliquibus recentioribus opera ſimpliciter automata reputantur, licèt benè motiones ipſorum explicentur principiis mechanicis.

XCIV. Acquiſitus impetus fit ex impulſu à proiicente in projecto producto, & linea à tali motu deſcripta, licèt ut plurimum

mum ſit parabolica, poteſt tamen aliquando ex ingenti impetu eſſe recta. Quod ſi ex vario impetu ſolidum in aliud ſolidum impingat, oritur motus reflexionis in cujus puncto nulla datur quies, & quia natura per viam breviſſimam in directum operatur, angulus incidentiæ eſt æqualis angulo reflexionis.

XCV. Impetus, & motus vires aliquando acquirunt ab inſtrumentis mechanicis, in quibus, ut movens ad motum, ita longitudo ad longitudinem debet conſtitui; unde licèt vires potentiæ moventis ſimpliciter non augeantur; tamen ad majus pondus extenduntur ex quantitate motus, vel diminuta in pondere, vel adaucta in potentia.

XCVI. Varia autem ſunt inſtru-

men-

menta mechanica movendis ponderibus opportuna. Præcipua autem ſunt ſex, nempe libra, vectis, cuneus, trochlea, choclea,& axis in Peritrochio. Libra, & axis in peritrochio reducuntur immediatè ad vectem, & in vecte tàm primi, quàm ſecundi generis potentia movens tot æquivalet momentis ponderum ſibi æqualibus, quoties diſtantia ejus ab hypomoclio diſtantiam ponderis ab eodem continet: unde vires potentiæ unica vecte poſſunt in infinitum extendi, rectèque ajebat Archimedes, ſe vecte terrę globum loco dimoturum, ſi poſſet extra hypomoclion ſtatuere.

XCVII. Cuneus malè ab aliquibus reducitur ad vectem duplicatum, nam ex majori diſtantia potentiæ ab hypomoclio

ejuſdem vires non augentur; unde vires cunei in eo conſiſtunt, quòd potentia multum, & pondus parum moveatur, indeque cunei acutiores magis apti ſunt ad findendum, eo quòd potentia adjuvetur in motu ſuo: Cuneus verò habens angulum verticalem majorem ſexaginta gradibus, minuit, non auget vires potentiæ, quia motus ponderis fit major motu potentiæ: eſt autem potentia cunei motus ipſius intra corpus; & pondus eſt reſiſtentia corporis findendi.

XCVIII. Trochlea ſimpliciter immobilis vires potentiæ non adauget, ſed ſolùm notum facilitat, mobilis autem vires duplicat, & ſi trochleæ mobiles multiplicentur, aut earum orbiculi, toties augebitur potentia in proportione dupla pro

nu-

numero ipſarum trochlearum, vel orbiculorum, & vires trochleæ benè ad vectem reduci poſſunt.

XCIX. Chocleæ vires abſque ulla reductione ad cuneum, vel vectem, melius explicantur immediatè ex primo mechanicæ principio, quòd nempe augeantur eadem proportione, qua una circumferentia ſcytalæ in ipſa cochlea infixę ſuperat altitudinem unius ſpiræ, ſic enim ritè comparatur motus potentiæ ad motum ponderis, & clarè utriuſque vires innoteſcunt.

C. Quantitas eſt accidens realiter diſtinctum à ſubſtantia, quia aliquando eſt, & aliquando non eſt abſque generatione, & corruptione, quod non contingit in ſubſtantia, quæ præterea non eſt cognoſcibilis per ſenſum

ſum, ſicuti quantitas. Diſtinguitur etiam realiter ab aliis accidentibus, quorum eſt ſubjectum immediatum, ſicuti ipſa immediatè in ſola materia recipitur, non in forma, neque in toto; his enim variatis, eadem quantitas non rarò manet. De ſuo conceptu formali non dicit, neque rationem menſuræ, neque diviſibilitatis, neque impenetrabilitatis, ſed multitudinem partium, aut unitarum, aut diſcretarum, ex quibus oritur poſtea localis extenſio, diviſibilitas, & impenetrabilitas.

CI. Subſtantia materialis præciſa quantitate nullas habet partes actu, neque ullam diviſibilitatem; hæc enim munera ſolùm à quantitate habentur: tamen ſi quantitate divinitùs ſpoliaretur, non proindè deſi-

neret

neret eſſe in loco, ſed ſolùm in illo diverſimodè eſſet, ac erat prius ſub quantitate, quatenus non amplius molem aliquam conſtitueret determinatè figuratam, aliis corporibus obſiſtentem, impenetrabilem, ſed in indiviſibilia reſolveretur inextenſa non negativè, ſed privativè.

CII. An autem ſubſtantia talis quantitate ſpoliata ſit magna, vel parva? neutrum concedendum eſt, quia utrumque eſt de ſubjecto non ſupponente; unde aqua totius Oceani ſine quantitate actualiter nec major, nec minor eſt aqua in cyatho contenta, qua tamen major dici poteſt radicaliter, & exigitivè, eo quòd aqua Oceani majorem exigat ex quantitate extenſionem.

CIII. Individuationem metaphyſicam

ſicam nullo modo ſortitur materialis ſubſtantia à quantitate; ſed illam habet ſolùm à propria eſſentia, cum ſit ſubſtantia prima, de cujus ratione eſt, eſſe individuam: loquendo verò de continuativa individuatione, quantitas illam habet primò, & per ſe à ſuis partibus inter ſe unitis, & reliquæ ſubſtantiæ materiales eamdem recipiunt ab ipſa quantitate, vel de formali, vel de conſequenti, quod enim convenit alicui primò, & per ſe, nulli alteri convenit, niſi per ipſum.

CIV. Circa compoſitionem continui, ſententia de actuali diviſibilitate in infinitum in corpore phyſico plus videtur proponere, quàm probare, & plus concludere, quàm intelligere, & licèt hac melior cenſeatur ſententia de diviſibilitate in

infi-

infinitum ſolùm potentiali, non tamen vacat inſolubilibus difficultatibus, quas neque reſolvit ſententia media recentiorum de partibus proportionalibus, & minoribus in infinitũ, aut de minimis, ſeu punctis inflatis finitis indiviſibilibus, ſeu inſecabilibus.

CV. Præferenda itaque cæteris videtur in compoſitione continui, ſententia Zenonis de partibus indiviſibilibus finitis, eo quòd ſic optimè explicetur contactus corporum ſine penetratione, eorumdem magnitudo, & parvitas ex additione, & detractione partium ſucceſſivè ſemper inſenſibili, incæptio, & deſitio rerum in parte durationis indiviſibili, & alia multa, quæ in aliis ſententiis, non niſi egrè explicari queunt.

CVI.

CVI. In continuo ſucceſſivo cum evidens ſit partes actu debere eſſe diſtinctas ratione eſſentiali prioritatis, & poſterioritatis, certò etiam benè concludi videtur, ipſum conſtare ultimis partibus indiviſibilibus, ſeu inſtantibus momentaneis, in quibus non eſt prius, nec poſterius, ſed quorum vivere mori eſt.

CVII. Motus ſucceſſivi tarditas, aut velocitas in majori, vel minori morularum copia conſiſtit. Oriuntur autem morulæ partìm à virtute mobilis finita, & limitata, quæ majorem, vel minorem poteſt impetum producere, & partìm à majori, vel minori reſiſtentia medii, atque etiam oriri poſſunt à libero arbitrio, quãdo mobile eſt agens liberum.

CVIII. Naturaliter loquendo

non poteſt dari actio in diſtans, ſed requiritur omnino approximatio agentis ad paſſum, vel formalis, vel virtualis, eo quòd agens naturale paſſo ſemper debeat eſſe mediatè, vel immediatè conjunctum. Ipſum agens autem intra ſuam ſphæram virtutem diffundit uniformiter, difformiter, in parte nempe ſibi proximiore ſemper fortiùs, & validiùs operando.

CIX. Non inde tamen inficiari oportet virtutem antipatiæ, & ſimpatiæ, ſed potius explicare circa ſuam operationem, quæ in diſtans apparet, non quod re vera talis ſit, ſed quia virtutem ſuam diffundit agens ignota ſenſibus via, ſed intellectui ex effectu arguenti manifeſta, ſimpatia quidem ex homogenea partium conſenſione, & è contra

tra per eterogeneam partium diſſenſionem antipatia.

CX. Præterea ad agendum, & paſſum ſibi perfectè aſſimilandum impedimenta removeri ab agente neceſſe eſt, ac proinde in agendo paſſi reſiſtentia ſuperari debet ab exceſſu virtutis activæ, & ſic aliquando inter ſe reciprocam actionem exercere poſſunt agens, & paſſum, ex qua reactione minor qualitatis intenſio producitur, ac potuiſſet produci.

CXI. Tempus eſt realis, & immediatus ordo partium motus ſecundùm priùs, & poſteriùs, & licèt quoad partes poſitivas poſſit de abſoluta Dei potentia reproduci, nequit tamen quoad ſucceſſivas, quæ eſſentialiter talem ordinem prioris, & poſterioris important, prout à partibus permanẽtibus diſtinguntur.

CXII. Duratio ſimpliciter dicit actualitatem exiſtendi, & triplex eſt, æterna, æviterna, & temporanea. Prima ſoli Deo convenit ab ejus eſſentia indiſtincta, reliquæ duæ creaturarum propriæ, non conſiſtunt in earum eſſentia, neque in modo ſuperaddito, ſed in coexiſtentia rei, & temporis: Rerum autem incæptio, & deſitio fit in inſtanti temporis indiviſibili.

Ex Libris De Ortu, Et Interitu.

CXIII. Generatio definitur genericè mutatio totius in totum, & ſpecialiter origo viventis à vivente principio conjuncto in ſimilitudinem naturæ, & in ipſa generatione neque adeſt mutua cauſalitas realis inter diſpo-

ſpoſitiones ad formam requiſitas, & ipſam formam, ne idem fiat ſimul prius, & poſterius ſe ipſo; neque ſit reſolutio uſque ad materiam primam, ſed multa accidentia, quæ erant in corrupto, manent in genito, indeque faciliùs ſit tranſitus ſymbolorum, quàm diſſymbolorum.

CXIV. Quamquam realiter eadem actio ſit generatio, & corruptio, juxta vulgatum axioma, generatio unius eſt corruptio alterius, & è contra; benè tamen concipiuntur tamquam duæ mutationes, quarum prima terminat ad formam novam, & altera ad formam veterem deſtructam, unde definitur corruptio deſitio rei in aliam manēte eodem ſubjecto, ut diſtinguatur ab annichilatione, quæ eſt deſitio rei in totum.

CXV. Aggeneratio, ſeu nutritio eſt vera,& realis converſio alimenti in ſubſtantiam aliti, unde non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè eſt idem homo quoad partes corporis ſenex, ac puer, & licèt ipſam includat realiter, tamen diſtinguitur nutritio à ſimplici augumentatione, quæ de formali ſolùm dicit additionem partis ad partem. Augumentationi opponitur diminutio, quæ eſt motus à majori ad minorem ſubſtantiam, per hoc quod aliqua pars quocumque modo detrahatur.

CXVI. Alteratio verò efficitur ex aliqua ſolùm mutatione qualitatis, & hìc admitti poteſt ſano modo doctrina de motu atomorum, ſeu minimarum partium elementarium poros corporum ſubeuntium, non

ad

ad tranſmutationem ſubſtantiæ, ſed qualitatis, quæ ſi propria dicatur, provenit à forma ſubſtantiali, cujus eſt proprias affectiones ſibi producere : ſi communis, ab elementis, & Chimicorum principiis, & etiam quandoque ab affectionibus mechanicis partium, secundùm variationem ſitus, figuræ, & motus, originem habet, cùm hæc omnia ſint principia proportionata aliquorum effectuum.

CXVII. Virtus autem activa qualitatum conſiſtit in motu, vel minimarum partium effluvio intra ſuam activitatis ſphæram, & paſſiva facultas contraria exercetur ex mera reſiſtentia propter innatam exigentiam propriæ conſervationis: Unde contrarium impeditur, nè in ſubjectum formam ſuam

introducat, atque agendo repatitur, & ex tali reſiſtentia, & activitate, benè admittitur mutua reactio.

CXVIII. Intenſio non fit ex mera expulſione contrarii, aut ex nova productione totius qualitatis, vel aliqua majori veteris radicatione in ſubjecto, ſed ex additione ſimplici gradus ad gradum in eadem parte ſubjecti: & è contra remiſſio fit ex eorumdem graduum detractione. Hi autem gradus omnes inter ſe ſunt homogenei, nec procedunt in infinitum, ſed producta tota intenſione qualitatis in ſubjecto capaci producitur forma ſubſtantialis, & in reliquis ſecundùm conditiones agentis, & paſſi, talis intenſio abſque alio incremento æquabiliter conſervatur, ut in metallis candentibus.

CXIX. Rarefactio præcisè efficitur ex partium dilatatione, & condenſatio ex earumdem reſtrictione, & licèt ut plurimum calor ſit cauſa efficiens rarefactionis, & frigus condenſationis, aliquando tamen poſt partium dilatationem illas uniendo calor condenſat, & frigus poſt partium conſtipationem illas arrigendo diſtendit, & rarefacit.

CXX. Caloris natura conſiſtit in motu expanſivo celeri, & perturbato partium, unde congregantur homogenea, & diſgregantur eterogenea. Dividitur calor in actualem, qui per ſe effectu ſenſibili fervet, ut in igne, & potentialem, qui actu non calefacit, ſed ab extrinſeca cauſa debet excitari ad actualem, & ſenſibilem effectum caloris producendum, ut in pipe-

re, & calor omnis magis eſt activus, quàm reſiſtitivus.

CXXI. Frigus non eſt mera caloris privatio, ut aſſeruit Cardanus, quia mera privatio nihil poſitivè operatur, ſed eſt qualitas prima poſitiva partium motum ſiſtens, & impediens, per teporem immiſſum, vel actu, vel potentia, ſimul congregando homogenea, & ethe-rogenea. Licèt frigus verè habeat ſuam ſphæram activitatis, tamen eſt magis reſiſtitivum, quàm activum, unde deceptus eſt in ſuo experimento Anguillonius, qui nullam ſphæram activitatis frigus habere putavit.

CXXII. Humiditas etiam eſt poſitiva qualitas, qua corpora unionem cum aliis facilè acquirunt, & unita facilè dividuntur. Licèt ut plurimùm

cum

cum fluiditate ſit conjuncta; diſtinguitur tamen realiter ab ipſa, quæ in partium textura conſiſtit ad motum expedita propter copiam tenuiſſimi ſpiritus ſubtiliſſimarum partium intra poros latitantium. Dividitur humiditas in macram, ſeu aqueam, & craſſam, ſeu oleaginoſam; prima caloris vi eſt facile ſolubilis in vapores, & non inflammabilis, ſecunda verò difficilè ſolubilis eſt in vapores, & facilè inflammabilis.

CXXIII. Siccitas oritur à ſubtiliſſimo ſpiritu, vi cujus partes corporis magis inter ſe cohærent, & coarctantur, atque unionem cum aliis effugiunt. Ex eadem ferè cauſa oritur firmitas, quæ vix à ſiccitate diſtinguitur, & fortè non niſi in quantùm ſoliditatem partium ſuperaddit.

CXXIV. Præter quatuor primas qualitates, dantur aliæ, quæ occultæ vocari ſolent, quia earum operatio non eſt nota ſenſibus, ſicuti effectus. Provenit autem talis operatio ab effluvio quodam ſubtiliſſimo ſpirituum à corporibus dimanantium in ſubjectum diſpoſitum, ut ſunt medicaminum vires, magnetica virtus, electrica; & aliæ ſimiles.

CXXV. Elementa, principia, qua mixta componuntur, non plura, aut pauciora quàm quatuor, eo quòd ſolùm quatuor fieri poſſint ex primis qualitatibus elementaribus combinationes poſſibiles, orbem ſublunarem ſua contrarietate, aut diſcordia concordi conſtituunt. Sunt ad invicem activa, & paſſiva juxta ſuas qualitates, & conſtant materia, & forma, ſicuti re-

liqua corpora naturalia.

CXXVI. Quodlibet elementum habet duas qualitates, itaut in igne ſit calor, & ſiccitas, in aëre calor, & humiditas, in aqua humiditas, & frigiditas, in terra frigiditas, & ſiccitas, & hæ qualitates ſunt in gradu remiſſo, excepta humiditate in aqua, & calore in igne.

CXXVII. Licèt omnia elementa ſint permixta, tamen juxta ſuam naturam, & denſitatem, locum peculiarem exigunt, terra quidem infimum in mundi centro, poſtea ſequitur aqua, quæ cum ipſa terra globum viventibus habitabilem conſtituit, in quo tamen aquæ ſuperficies ipſa terræ ſuperficie univerſaliter depreſſior eſt; Aëris ſphæra uſque ad cœlum lunæ protenditur; Ignis verò nullum locum proprium habet,

ubi accenſus pabulum invenit, & hoc deficiente omnino perit.

CXXVIII. In mixtis licèt quandoque elementa inſint formaliter, quatenus aliquæ eorum particulæ intra poros incorruptæ conſervantur; tamen ex vi mixtionis ſolùm virtualiter remanent quoad ſuas qualitates contemperatas, unde oritur in mixtis temperamentum, vel ad pondus, vel ad juſtitiam, primum quidem invariabile, ſecundùm verò infinitis modis variari poteſt.

CXXIX. Juxta numerum qualitatum in mixtis ſenſitivis quatuor præcipua fiunt temperamenta, inter quæ poſtea alia infinita mediare poſſunt ſecundùm magis, & minus. Primum quidem bilioſum, & igneum eſt, in quo prædominatur caliditas,

ditas, & ſiccitas. Secundum eſt ſanguineum, & aëreum, in quo humiditas, & calor. Tertium phlegmaticum, & aqueũ, in quo humiditas, & frigiditas. Quartum denique melancholicum, & terreum, in quo frigiditas, & ſiccitas.

De Coelo, Et Mundo.

CXXX. Mundus, qui de facto exiſtit, unicus, & perfectus eſt, à Deo creatus, & ſex dierum ſpatio ordinatus in principio veris. Quot habeat ſuæ ætatis annos, deſumi poteſt, tum ex ſacra, tum ex prophana hiſtoria, non tamen præcisè, propter diverſorum terminorum ſupputationes varias, & valde probabile videtur, & ferè certum, quòd fluxerint anni à creatione

mundi

mundi circiter 6800. Unde fabuloſæ omnino recenſendæ ſunt Sinenſium hiſtoriæ, quæ Regum ſuorum facta, & ſeriem à pluſquam quadraginta mille annis deſcribunt. Prout nunc eſt, ex ſolo Dei concurſu ordinario poſſet durare in ęternum, ſemper enim corruptio unius eſt generatio alterius; ex decreto tamen Divino mutari debet in die extrema judicii univerſalis.

CXXXI. Cœli conſtant materia, & forma ab extrinſeco incorruptibili, eo quòd ibi nulla exiſtat contraria qualitas actualis, ſed nullo modo cœli ſunt animati, cum nulla in ipſis adſit vitalis operatio. Habent aſſiſtentiam motricem, ſed etiam ipſi ab intrinſeco moventur motu circulari, ſicuti gravia motu deorſum, & eorum ſub-

ſtantia uſque ad firmamentum eſt fluvida, non autem elementaris.

CXXXII. Circa diſpoſitionem corporum cœleſtium antiquiſſimum Philolai, & Ariſtarci ſamii Siſtema à Copernico renovatum reprobamus, ſicuti Tyconicum, & aliud quodcumcumque ex his compoſitum, terræ motum annuum, vel diurnum tribuens, eo quòd non doceant quod re vera eſt, ſed quod ſalvis apparentiis dici, vel fingi poteſt. Ptolemaicum verò admittimus mutato Veneris, & Mercurii ſitu, cum hi duo planetæ circa Solem moveantur.

CXXXIII. Cœlorum regiones, earumque proprietates diverſæ per varios circulos in globo, vel planiſpherio, aut ſphera armillari aptè exprimuntur; ſed

ſplendet, aliiſque Planetis fulgorem extrinſecum tribuit ſolùm quoad dimidiam partem illam, quæ ab ipſo conſpicitur: Unde ſolùm reſpectu terræ in Planetis lucis incrementa, & decrementa fiunt, cum re vera ferè ſemper æqualiter illuminentur, vel tunc magis illuminentur Planetæ à Sole, quando nobis videntur minus illuminati, & è contra minus illuminentur, quando magis illuminati videntur.

CXXXVI. Univerſali cœleſtium corporum activitati ſubordinantur cuncta ſublunaria materialia, & inde ex eorum aſpectu prænunciari poſſunt in genere pluviæ, ſiccitates, morbi, & ſimilia, ſed ſingularia, aut quæ fortuitò contingunt, vel à libera voluntate dependent, præſagire velle, delirium eſt,

unde

teria, ſed leviori, fiunt alia meteora in ſecunda, & tertia regione aëris, ſed potius lucida ſolùm, quàm ignea, ut ignes lambentes, volatiles, fatui, & alii ſimiles, magis, minuſve durantes juxta copiam exhalationis, & fiunt etiam diurno tempore, ſed propter lucis tenuitatem ſolùm inter tenebras viſibiles.

CXXXIX. In tertia item regione aëris aliqua inſpiciuntur meteora, quæ in ſola apparentia conſiſtunt, fiuntque non reali mutatione exhalationis, & vaporis, ſed ſolùm ex varia mutatione figuræ, aut ex motu locali, vel lucis reflexione, ut iris, parelia, vorago, virgæ, coronæ, &c. & aliquando prodigioſæ figuræ apparent, ut ante Hieroſolimæ everſionem, quæ tamen potius quàm natu-

ræ effectus, monita ſupremi numinis poſſunt cenſeri.

CXL. Nubes eſt vapor aqueus ad mediam regionem evectus, ubi ex denſatione ad priſtinam gravitatem redactus in pluviam decidit: ſi verò frigore accedente dureſcat, fit grando: ex mixtione verò teporis, & exhalationis, antequam liqueſcat in pluviam, concreſcit in nivem. Quod ſi vapor non longè à terra elevetur, frigore nocturno moderato in rorem, exuperanti verò frigore in pruinam convertitur: & ſi contingat rorem benignioribus exhalationibus miſceri, fit manna, & mel ab apibus collectum, non factum.

CXLI. Ventus eſt aëris agitatio proveniens ab exhalatione circa terram aſtrorum impulſu commota, & nomen ſortitur

ferè

ferè à regione, à qua incipit talis agitatio,& affectiones habere ſolet juxta regiones, per quas tranſit : Unde ſeptemtrionales venti nobis ſunt frigidi, & meridionales calidi. Indeque marini ut plurimum pluvioſi, terreſtres ſereni. Proccelloſi autem fiunt ex vehementi pugna, & antiperiſtaſi vaporum, & exhalationum, ut Ecnephias,Tipho,& Præſter.

CXLII. Motus maris generalis continuus ab Oriente in Occidentem provenit à generali Cœlorum influxu, interruptus verò, & ſpecialis à varia ventorum agitatione. Fluxus, & refluxus periodi à Luna præcipuè dependent. Salſedo non provenit à motu,vel aduſtione Solis, ſed ex particulis ſalis, eo quòd experientia compertum ſit, in fundo maris multas

eſſe

eſſe ſalis fodinas ſalſum humorem ſubminiſtrantes.

CXLIII. Fontes, & flumina præter hoc, quod à vaporibus reſolutis in pluviam, originem continuatam habent à mari, quatenus aqua intra viſcera terræ depurata, & particulis ſalis exuta, fit levior, & preſſione gravitatis aquæ maris aſcendere valet ſupra maris ſuperficiem ad octavam ferè partem profunditatis ejuſdem, juxta proportionem reciproci ponderis ipſarum, ut octo ad vem. Sapores verò diverſi, qui aliquibus aquis inſunt, proveniunt à locis, per quæ tranſeunt.

CXLIV. Terremotus cauſari ſolet à ventis, vel exhalationibus intra terræ ſinum incluſis, & inſigniter rarefactis, hinc inde exitum quærentibus, unde ir-

rup-

ruptione facta per magnos hiatus integræ urbes, & montes, quandoque abſorbentur, & ingenti tremore concuſſæ Provinciæ magnam patiuntur ædificiorum ruinam. Cauſari itidem valet ex ignibus ſubterraneis, dum intra viſcera terræ accenduntur, & ad inſtar pulveris tormentarii in cuniculis excepti, erumpunt, flumen igneum torrentis ad modum, quandoque eructando.

CXLV. Fiunt autem hujuſmodi incendia ſubterranea ex materia ſulphurea, & bituminoſa intra viſcera terræ genita, & collecta, deinde per antiperiſtaſim, & pugnam qualitatum, virtutemque ſyderum accenſa, aut accidentaliter ex aliquo fulmine ibi cadente, ut aliquando contigiſſe memoratur.

CXLVI. Præter hos ignes, ſunt & alii reperti in cavernis ſubterraneis ab hominibus poſiti, qui per longiſſima tempora durarunt, ſed vix conſpecti, extincti ſunt: qui quidem ignes, aut lucernæ inextinguibiles, non ope Demonis, ſed humano artificio conditæ erant ex tali materia oleaginoſa, pingui, & viſcoſa, ut ab ipſa flamma ulteriori pabulo non avida, numquam evolaret, niſi violenta aëris agitatione ſepararetur.

CXLVII. Foſſilia fiunt præcipuè ex vapore humido, & ſicco terreo, dividunturque in lapidum ſpecies diverſas, quibus accedunt varii ſucci, & ſales, atque terræ diverſorum colorum. Hæç tamen mixta poſſunt fieri quoque ab arte, ſed notæ ſemper deterioris erunt, licèt non

ſit

ſit negandum in aliquo uſu, & curandis præcipuè morbis, eſſe poſſe utiliora.

CXLVIII. Mineralia etiam metallica originem pariter habent ex vapore humido,& ſicco terreo, ſed puriori ex activitate præcipuè ſyderum; magis participant metalla de humido coagulato, quàm de ſicco terreſtri, indeque calore molliuntur, aut liqueſiunt, quod non contingit in lapidibus potius in cineres modico humido ex calore conſumpto abeuntibus.

De Anima.

CXLIX. ANimæ viventis nihil dignum aſſignarunt, quicumque naturam ipſius per res inanimatas explicaverunt, vel per elementa, vel numeros, vel armoniam qualitatum, vel motum mechanicum ſimpliciter, cum dignitas ejus hiſce rebus longè præſtantior ſit: non tamen eſt adeo altè ſubvehenda, ut divinitatis portio ſine productione communicata cum Epitecto, & aliquibus Platonicis cenſeri debeat.

CL. Eſt itaque anima vivens ſubſtantia realiter producta primò, & principaliter actuans corpus organicum, id habens ex natura ſua proprium ſupra inanimata, ut ſeſe ab intrinſe-

co moveat ad aliquam perfectionem in primo inſtanti ſuæ productionis non debitam. Adæquatè dividitur in vegetativam, ſenſitivam, & rationalem : Unica tantùm eſt ratione compoſitionis ſubſtantialis in quolibet vivente, ſuperior verò inferioris in ſe perfectiones continet.

CLI. Quælibet anima excepta rationali materialis eſt, & diviſibilis: nulla per medium vitale animatum, ut voluit Sennertus à parentibus propagatur, ſed omnes animæ viventium poſitis præviis diſpoſitionibus de novo producuntur, vel per eductionem, vel per creationem. Potentiæ animæ, ſive dicantur ab ipſa diſtingui, ſive non, non excludunt ipſam ab hoc, quod immediatè influat in ſuas operationes vita-

les, ipſæ autem potentiæ re vera ab anima realiter non diſtinguntur.

CLII. Licet in viventibus omnes partes efformentur per operationem vitalem, non proinde tamen omnes æqualiter vivunt, ſed aliquæ nullo vitæ munere ſunt præditæ, ut ſudor, ſemen, lachrimæ,& aliæ partes excrementitiæ, tàm in plantis, quàm animalibus,in quibus inſuper aliquæ partes vitam vegetativam, aliquæ ſenſitivam non excedunt, & vita rationali in homine donantur ſolùm cor, & cerebrum.

CLIII. Animæ vegetativæ facultates præcipuæ ſunt nutritio, augumentatio, & generatio, quibus accedunt tamquam famulatrices attractio,concoctio, retentio, & expulſio. Perficitur autem vegetabilium genera-

ratio, ſeu propagatio triplici via, nempe ſpontanea terræ fæcunditate ipſi à Deo conceſſa, ſemine à plantis relicto, & radicum, vel partium pullulatione. Habent varias virtutes, & proprietates plantę tum ſpecificas, tum elementares, vel in excellentiſſimo gradu quoad actualitatem virtualem, benè applicando activa paſſivis: Augumentatio verò, & nutritio fiunt per veram converſionem alimenti in ſubſtantiam aliti.

CLIV. Senſitivæ animæ potentiæ, præter vegetationem, ſunt virtus loco motiva, appetitio, & ſenſatio, quæ præter motum elicitum animæ dicit impreſſionem factam ab objecto per qualitatem ſenſibilem reppræſentativam ipſius objecti juxta organum,& exigentiam diverſarum ſenſationum viſus, audi-

 tus,

tus, guſtus, odoratus, ac tactus: Unde nugas narrare videntur æqualiter, qui animas brutorum rationales dicunt, ac ii, qui ipſas non ſentientes faciunt, aſſerendo animalia eſſe opera automata, non agentia ex appetitione, & proprio motu ab intrinſeco vitali, juxta varias potentiarum affectiones elicito.

CLV. Ad viſionem efficiendam non vibrat oculus radios revertentes ad ipſum cum imagine objecti, ſed ob objecto ipſo ſpecies viſibiles in medium aptum diffunduntur, in oculum impingentes. Sunt autem hæ ſpecies non atomi, aut corpuſcula, vel ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ, ſed qualitates accidentales contrario carentes, ideoque inſtantaneè emiſſæ, & propagatæ, ad modum radiorum cor-

poris

poris lucidi, in omnem partem rectis lineis totum objectum diffundendo indiviſibiliter, eo quòd quęlibet pars in toto ſpatio ſpeciem ſui reppræſentet, ordinatè poſtea cum aliis totum objectum ubique exprimendo.

CLVI. Viſus objectum proprium benè aſſignatur lumen, & color: eſt autem lumen forma accidentalis per medium diaphanum diffuſa inſtantanee, & indiviſibiliter, in quantùm quælibet pars lucidi in omnem partem rectis lineis agit. A' lumine, & umbra realiter non differunt colores apparentes, motu, & refractione lucis non uniformes: Sed qui ſemper uniformes, à lumine, & umbra realiter diſtinguntur, cum ſint qualitates poſitivæ ex qualitatum mixtione ortæ, & actu moven-

tes diaphanum medium beneficio luminis, quod licèt aliquando valeat coloratam ſuperficiem alterare, rurſus tamen priſtinus color recuperatur.

CLVII. Viſionis organum eſt oculus figura quaſi ſphæricus, conſtans tribus humoribus, & quinque tunicis è nervo optico tamquam ſtipite naſcentibus: Per ipſum autem nervum opticum cerebro continuatum deferuntur ad oculum ſpiritus animales, & ab oculo ad cerebrum ſpecies viſibiles: Non inde tamen fit viſio in ipſo nervo optico, neque in humore chriſtallino, ſed in retina, in qua recipiuntur, & exprimuntur objectorum ſpecies refractę in humore chriſtallino, ubi eſt baſis tàm exterioris, quàm interioris coni optici, ex cujus

an-

angulo majori, vel minori, majora, aut minora objecta apparent.

CLVIII. In oculis ſenum, qui viſionis defectu Pręsbitæ vocantur, quia ex ariditate chriſtallinus humor fit planior, angulus coni interioris incidit in retinam antequam pennicilli uniantur ad exprimendam imaginem objecti, quæ idcirco confuſa apparet: & quia objecta, quò remotiora, eò citiùs uniuntur in cono interiori, inde meliùs, & perfectiùs proportione ſervata vident remotiora propinquioribus, & ſuppletur talis defectus vitrea lente proportionaliter connexa.

CLIX. Sunt qui contrario laborant oculorum defectu, & Myopes vocantur, in quibus nempe vel junioribus ex abundantia humoris ita turget chriſtalli-

nus humor, ut fiat rotundior, unde pennicilli uniuntur antequam in retinam incidant, & ſic objecta remota, quæ citiùs uniunt radios ſuos, magis confuſa videntur propinquioribus, & talis defectus vitrea lente ſuppletur proportionaliter concava.

CLX. Auditus objectum ſonus, eſt qualitas orta ex corporum colliſione cum impetu, & fractione aëris, aut alterius corporis fluidi, & facilè commovibilis intercepti, per quod realiter, & ſucceſſivè uniformiter, difformiterque propagatur, ejuſque perceptio per auditum fit in membrana ſpiritu animato repleta prope tympanum in labyrintea auris cavitate nervis auditoriis copulata.

CLXI. Olfactus objectum eſt efflu-

fluvium, ſeu exhalatio particularum à corporibus emiſſarum per qualitatem paſſibilem ex mixtione ſicci, & humidi, fitque talis ſenſatio ex affectione duorum tuberculorum exiſtentium in ſummitate narium, & mamillarum ſimilitudine processus mamillares dicuntur, in his enim vapores odori à corporibus emiſſi recipiuntur, & ſi nimio humore hi infarciantur, olfactus vitiatur.

CLXII. Guſtativa facultas ſaporum perceptiva cunctis animalibus à natura conceſſa, licèt principaliter in lingua reſideat, extenditur quoque tamen ad fauces, per quas in filamenta diverſa guſtatorius nervus propagatur: oriuntur autem ſapores ex varia qualitatum mixtione, humido tamen prædominante, & guſtum

im-

immediatè afficiente.

CLXIII. Tactus ſenſatio omnium imperfectiſſima, ſed magis neceſſaria, per totum corpus diffunditur; attamen in nervis adeſt excellentior quàm in aliis partibus, & ejus objectum ſunt qualitates paſſibiles in varias contrarietates diviſæ, ut plurimùm exuperantes ad motum ſenſibilem efficiendum, tàm prout ſunt in elementis, quàm in mixtis.

CLXIV. A' ſenſibus exterioribus per nervos ſenſorios deferuntur ſpecies objectorum ad ſenſum internum communem, qui ſecundùm varias operationes animæ circa ipſas ſpecies dividitur in partem imaginativam, æſtimativam, phantaſticam, & memorativam, ex quibus poſtea oritur appetitus ſenſitivus.

CLXV. Appetitus ſenſitivus eſt vitalis impulſus, quo animal ſeſe movet ex iis, quæ per ſenſum apprehendit, ad fugiendum, vel proſequendum objectum, prout bonum, vel malum proponitur, & inde variæ exurgunt in anima paſſiones, tàm in parte iraſcibili, quàm concupiſcibili.

CLXVI. Motus localis in animali fit ex eo quod in partem ſe moventem tranſmittantur à cerebro per propaginem nervorum ſpiritus animales, qui non diffunduntur motu ſucceſſivo, ſed inſtantaneo per continuationem, & conſenſum partium ſimilium ad inſtar illuminationis, indeque benè talis diffuſio ab aliquibus cum Galeno dicitur irradiatio. Hi autem ſpiritus juxta libitum animæ illos diffundentis dant muſculis contrahi,

trahi, aut dilatari, prout opus eſt ad motum ab appetitu, vel ratione volitum cauſandum.

CLXVII. Reſpiratio animalibus conceſſa eſt tamquam refrigerium, nè in motu locali, & aliis ſenſuum operationibus ex agitatione defatigati, variiſque fuliginibus repleti ſpiritus, & calor naturalis ſuffocarentur, non ſecus ac flamma lanternæ ſpiraculo deſtituta. Tale refrigerium datur animalibus extra aquam viventibus beneficio aëris à pulmonibus attracti, & iis, quæ in aqua ſine pulmonibus vivunt, datur ejuſdem aquæ beneficio à branchiis attractæ. Piſces autem pulmonibus præditi in aqua, & extra aquam vivunt, eo quòd refrigerium undique habeant.

CLXVIII. Somnus, & vigilia ſunt in animalibus à natura inducta,

ducta, ut viciſſitudine operis, & quietis magis conſervarentur. Eſt autem ſomnus immobilitas ſenſus, eo quòd ſpiritus in cerebro, & aliis nervis reſidentes exercitio ſuo ſuſpendantur beneficio expanſionis cujuſdam vaporis, qui cerebrum, & nervos humectando impedit ſpirituum vias, eorumque fulgorem, ſeu activitatem torpore corripit, atque devincit, donec diſſipetur, & fiat evigilatio, qua ſoluti ſpiritus munere ſuo rurſus fungantur.

CLXIX. Longitudo, & brevitas vitæ conſiſtit in æqua humidi radicalis cum calore naturali contemperatione, & ex horum variatione, prout naturæ ordine robuſti, vel debiles ſunt, juventutis, & ſenectutis, aliarumque ætatum diſcrimina proveniunt

niunt uſque ad ultimum vitæ terminum, in quo extincto calore naturali, & humido radicali conſumpto, pereunt cunctorum viventium formæ materiales; anima verò rationalis ſuperſtes adhuc remanet à corpore ſeparata.

CLXX. Anima itaque rationalis præter aliorum viventium dictas facultates habet intellectum, & voluntatem: unde ejus eſſentia ſupra quodcumque materiale elevata naturam ſortitur quaſi cum mentibus Angelicis communem, & inde ſpiritualem eſſe, & immortalem conſtat, non ſolùm fide Divina, ſed etiam ex evidenti ratione naturali nota ipſis Gentilibus Academicis, Platonicis, & Peripateticis, tum propter ſuam immaterialitatem, & independentiam à cauſa defectibili:

bili: tum propter innatum hominibus deſiderium non fruſtraneum immortalitatis, & felicitatis in vita præſenti non aſſequibilis: tum quia mors ex motivo Religionis, Honeſtatis, & aliarum virtutum eſt amplectenda, non niſi quia vitam ſimpliciter non perdit, ſed in melius mutat anima rationalis æternitati cum gloria victura, aliter melius eſſet ſimpliciter vivere, & eſſe, quàm non vivere, & non eſſe.

CLXXI. Intellectio eſt formalis objecti ſimilitudo expreſſa per imaginem realiter identificatam cum ipſa actione, & verbo mentis; unde in intellectu cognoſcente ſive verè, ſive falsò, nihil datur realiter diſtinctum ab ipſa cognitione, quæ nullam dicit realem relationem ad objectum in eſſe rei, ſed ſolùm in

eſſe

eſſe ſpeciei, à quo item immediatè ſpecificatur: Objectum enim in eſſe rei ſolùm mediatè, & remotè concurrit. Individuationem verò deſumit cognitio non ab unitate objecti, vel motivi, quia his multiplicatis non ideo debent multiplicari cognitiones, ſed ab unitate actionis intellectus objectum percipientis.

CLXXII. Voluntas aliarum potentiarum regina libera libertate indifferentiæ propriè ſolùm fertur in bonum, ut bonum, & à malo fugit ex ratione boni oppoſiti: cùm bonum abſolutè detur, malum verò ſolùm reſpectivè, in quantùm aliquid alicui diſconveniens eſt, quod tamen in ſe prout ens tranſcendentaliter ſemper bonum eſt. Inde voluntas omni amore vacua, neque poteſt ul-

lum

lum actum odii exercere; atque adeo unuſquiſque dum odium concipit, amat, odiumque creſcit ad menſuram, & proportionem amoris.

CLXXIII. Neque ex motivo exercendæ libertatis poteſt voluntas bonum, quà bonum odio habere, & malum, quà malum amare: aut odiſſe, vel amare objectum indifferens, quia modus operandi voluntatis per actum amoris, eſt ad modum ponderis trahi à bonitate objecti, & à malitia retrahi, ac averti, & abſque motivo aliquo, neque poteſt trahi, neque averti.

CLXXIV. Non datur pura omiſſio, quæ etiam libera ſit, quia libertas abſque ullo actu exerceri nequit. Neque in potentiis cognoſcitivis, aut non cognoſcitivis ulli dantur habitus,

qui

qui ſint qualitates mortuæ diſtinctæ ab illis, ſed major facilitas provenit à remotione impedimentorum, & ſpeciebus redditis intenſioribus ex frequentatione ſimilium actuum præcedentium.

Ex Metaphysica.

CLXXV. Metaphysica inter ſcientias omnes objectum habet univerſaliſſimum, & nobiliſſimum, nempe ens in communi ab omni materia, tàm ſecundùm rem, quàm ſecundùm rationem abſtractum, non inde tamen unitas, & diſtinctio ejus metaphyſica in aliqua negatione, ſed in entitate poſitiva conſiſtit, quæ à nullo extrinſeco mutuari, aut deſumi debet, ſed ſemper ubicumque erit eſſentia en-

tis, pariter aderit unitas poſitiva ejuſdem.

CLXXVI. Ens autem metaphyſicè ſumptum quoad ſuum conceptum abſtractiſſimum, eſt prædicatum tranſcendentale, quod omnibus rebus tribui poteſt, vel exiſtentibus, vel non exiſtentibus. Hinc oritur ejus diviſio generalis in actuale, quod actu exiſtit, & poſſibile, quod actu eſſe poteſt: unde à ratione entis ſic ſumpti impoſſibilia tantùm excluduntur, quibus ſola ratio entis ſupertranſcendentalis competit, nempe cognoſcibilitas ex extrinſeca denominatione.

CLXXVII. Tranſcendentalia prædicata metaphyſica univerſaliſſima quatuor ſunt, nempe ens, unum, bonum, verum. Primum prædicatum entis idem, ac res, & aliquid, eſt

id quod eſt, & nihilo opponitur. Dicitur hoc prædicatum in rebus primum cognitum, eo quòd ſit impoſſibile concludere aliquid eſſe tale, niſi prius conſtet illud ſimpliciter eſſe.

CLXXVIII. Enti autem contradictoriè opponitur non ens, ſeu negatio, quæ ſicuti privatio nullum eſſe reale habere poteſt, ſive dicatur poſitivum, ſive negativum, ſive abſolutum, ſive relativum, ſive diminutum, ſed ſolùm habet eſſe abuſivum per rationem, ex noſtro modo concipiendi, quo ipſum non ens, eſſe non ens, dicimus.

CLXXIX. Secundum prædicatum unitatis oritur ex rei poſitiva indiviſione in ſe, & diviſione à qualibet alia re, & ſubdividitur in unitatem gene-

ne-

nericam, ſpecificam, & numericam, eo quòd tot debeant eſſe entis unitates, quot ſunt diviſiones graduum ejuſdem.

CLXXX. Tertium prædicatum veritatis eſt rei conformitas cum ſua idea, vel immutabili, & dicitur conformabilitas, ſeu veritas tranſcendentalis, vel cum idea mutabili rationis cognoſcentis, & objecti conformitas actualis, ſeu veritas formalis nuncupatur, cui opponitur falſitas per objecti difformitatem à cognitione.

CLXXXI. Quartum prædicatum bonitatis importat rei perfectionem quoad ſua prædicata eſſentialia, & tunc dicitur bonitas tranſcendentalis, quando id quod in ſe perfectum eſt, movet per ſe ad ſui appetitionem, & huic opponitur ma-

lum phyſicum conſiſtens in privatione entitatis: Tunc verò vocatur bonitas moralis, quando movet ſolùm ex conformitate cum aliqua regula, eique opponitur malum morale conſiſtens in privatione rectitudinis debitæ ex conformitate legis.

CLXXXII. Generalia entis attributa complexa, quæ in rebus disjunctìm conſiderantur ſunt potentia, & actus, contingens, & neceſſarium, idem, & diverſum. Potentia quidem multifariam, multiſque modis conſideratur à metaphyſica. Primò, ut eſt principium activuum, vel paſſivuum: Activum quidem prout eſt in ordine ad aliquid agendum, vel producendum; ſi viribus ſuis, dicitur potentia natura-

lis, ſi ſupra ſuas vires ex auxilio ſpeciali primæ cauſæ vocatur ſupernaturalis. Potentia autem activa naturalis, quando natura ſua eſt determinata ad unum, dicitur neceſſaria, quando verò agit cum indifferentia dicitur libera.

CLXXXIII. Potentia paſſiva varias ſortitur denominationes, prout diverſa munera gerit, vel in ordine ad cauſam efficientem, & dicitur ratio potentiæ in quam, vel ad formam, & nuncupatur ratio potentiæ in qua, vel ad compoſitum conſtitutum, & vocatur ratio potentiæ ex qua. Ordo item potentiæ paſſivæ ad formam ulteriùs triplici modo conſideratur, vel enim potentia natura ſua ad talem for-

mam eſt inclinata, & dicitur naturalis, vel ipſi reluctatur, & dicitur violenta, vel neque reluctatur, neque in illam inclinat, & vocari poteſt potentia neutra.

CLXXXIV. Obedentialis autem potentia tàm activa, quàm paſſiva, licèt aliquando denominetur ſupernaturalis, de ſe tamen intrinſecè naturalis eſt, & fundatur in eſſentiali dependentia creaturæ à creatore, tàm in ordine agendi, quàm patiendi ſuppoſita ſubjecti capacitate.

CLXXXV. Ulteriùs potentia alia eſt ſubjectiva, cui actus formalis, alia objectiva, cui entitativus actus correſpondet, & alia Logica, ſeu Metaphyſica, quæ malè ab aliquibus confunditur cum objecti-

ctiva, quam præcedit, valet enim illatio ab objectiva ad logicam, & non è contra à logica ad objectivam.

CLXXXVI. Actus dividitur in primum, formam præcisè, & ſecundum, operationem ſimul continentem. Ulterius dividitur actus in formalem, qui potentiam ſubjectivam complet in ea linea, in qua eſt talis actus, vel ſubſtantialis, vel accidentalis, & in entitativum, qui tribuit potentiæ objectivæ exiſtentiam.

CLXXXVII. Neceſſarium, vel ſumitur in eſſendo, & ſolam primam cauſam includit, cum reliqua entia ſint contingenter, vel in cauſando, & importat neceſſariam connexionem inter cauſam, & effectum; Quod ſi talis connexio non ad-

ſit, reſultat contingens; in nullo autem genere cauſarum ſive ad effectum ſit eſſentialis, ſive accidentalis connexio, datur proceſſus in infinitum, tum quia datur eſſe primum: tum quia non datur, neque dari poteſt multitudo cauſarum actu infinita.

CLXXXVIII. Gradus metaphyſici totam lineam entis à ſummo genere uſque ad ſingularia conſtituentes, & ad metaphyſicam compoſitionem, & diviſionem ſpectantes, neque diſtinctione reali, neque formali ex natura rei, ſed ſolùm ratione inter ſe diſtinguuntur, eo quòd independenter ab intellectu ſint una, & eadem entitas realiter, & formaliter, deſinuntque eſſe univerſales, & communicabiles per indivi-

dua.

duationem diviſivam generis, conſtitutivam ſpeciei, ejuſque ſubjectorum diſtinctivam.

CLXXXIX. Si eſſentia ſumatur ad modum nominis, & exiſtentia ad modum verbi, realiter inter ſe diſtinguuntur, cum tali pacto vel realiter ſeparari poſſint: ſecus autem ſumptæ, ſunt unum, & idem realiter inter ſe, eo quòd res per ſuam eſſentiam actualem extra ſuam cauſam ponantur, & cum eſſentiæ dicuntur eſſe ab æterno, intelliguntur habere tale eſſe ſolùm quoad neceſſitatem coordinationis ſuorum prædicatorum.

CXC. Impoſſibilia negantur à parte rei per veram negationem, non per entitatem poſitivam, qua tamen per impoſſibile impoſſibilitata, negatio

impoſſibilium poſſet mutari in affirmationem, fierentque ex impoſſibilibus poſſibilia. Poſſibilitas autem intrinſeca rerum eſt coordinatio prædicatorum eſſentialium, extrinſeca verò non eſt aliquid ſe tenens ex parte rerum ante earum exiſtentiam, neque eſſe diminutum, aut negatio repugnantiæ, vel conditionata veritas, ſed eſt ſola virtus cauſæ potens ipſa poſſibilia producere.

CXCI. Eſſe ab alio, vel in ordine ad aliud fundat relationem, vel prædicamentalem, vel tranſcendentalem. Prima fundamento accidentalis tantùm realis eſt, quando fundatur in aliqua actione, vel paſſione, quarum vi extrema inter ſe aliquem reſpectum habent:

bent: Unde omnes illæ, quæ dicuntur relationes prædicamentales ſimilitudinis, diſſimilitudinis, æqualitatis, & inæqualitatis non ſunt relationes reales, ſed ſolùm ſecundùm dici.

CXCII. Relatio tranſcendentalis eſt eſſentialis fundamento, quod ſine illa nequit exiſtere, & ut realis, dicit realem coexiſtentiam extremorum, inter quæ tamen non eſt neceſſe, quod ſit mutua relatio æqualiter, cum aliquando poſſit eſſe tranſcendentalis reſpectu unius, & prædicamentalis reſpectu alterius, ut in relatione modi ad rem modificatam, & ipſius rei ad modum.

CXCIII. Subſtantia non dicitur ens per ſe, quaſi non poſſit eſſe in alio, ſed quatenus rem pri-

primò conſtituit, & per ſe complet ſive in alio ſit, ſive non: è contra verò eſſe in alio eſt conceptus accidentis, eo quòd enti jam completo adveniat, & ſi recipiatur in incompleto non illud complet, unde dicitur à philoſopho ens non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, & contingenter, ideſt entis ens.

CXCIV. Dividitur ſubſtantia in primam, & ſecundam: Secunda eſt ſubſtantia univerſalis, quæ ſolùm per intellectum abſtrahentem à particularibus habet eſſe: Prima verò eſt ſubſtantia realis verè exiſtens, & individua cui unicè competit eſſe ſuppoſitum ratione ſubſiſtentiæ.

CXCV. Apud veteres Philoſophos ignota omnino erat ſubſiſten-

ſiſtentia, quam certò dari nos docuit Fides ex myſterio Incarnationis Chriſti Domini, in quo natura humana ipſius creata ſubſiſtentia ſpoliata, terminata fuit ſubſiſtentia Verbi Divini.

CXCVI. Eſt autem ſubſiſtentia ultimum naturæ ſubſtantialis complementum, ab ea realiter diſtinctum, non in aliqua negatione conſiſtens, ſed in entitate poſitiva modorum ad inſtar eſſentialiter alligata naturæ cujus eſt ſubſiſtentia. De potentia tamen abſoluta poteſt natura ſpoliata propria ſubſiſtentia, aliena ſubſiſtere, & propria retenta, adhuc alia, & pluribus terminari, ſicuti etiam omni ſubſiſtentia ſpoliari.

CXCVII. Ex natura, & ſubſi-

ſten-

ſtentia, quæ reſultat compoſitio, dicitur fieri cum his, non ex his, & tale compoſitum dicitur unum, vel multiplex, non ratione naturæ, ſed ſuppoſiti, vel perſonæ, ad differentiam compoſitionis formalis, per quam natura conſtituitur. Inde malè arguebant circa ſubſiſtentiam verbi in humanis Neſtorius, & Euticheres, inferendo, vel ex duplici natura duplicem perſonam, vel ex unica perſona unicam naturam, & in Divinis Sabellius, & Arius, ex unica natura unicam perſonam, vel ex triplici perſona triplicem naturam.

CXCVIII. Subſtantia incorporea ſunt Angeli in varios ordines pro munerum diverſitate diviſi. Ab initio ſuæ creationis, quæ ſimul fuit cum princi-

pio

pio mundi corporei, per ſpecies ſibi connaturaliter infuſas res naturales intuitivè perfectè cognoſcunt, ſpecies enim materiales ab objectis materialibus recipere nequeunt, & licèt habeant perfectam cognitionem, & ſcientiam omnium cauſarum, & effectuum naturalium, non tamen valent futura contingentiæ, & libera, atque cordium ſecreta certò cognoſcere, ſed ſolùm ex conjecturis arguere; unde eorum cognitio benè dicitur attingere, & unum poſt aliud, & unum ex alio.

CXCIX. Se ipſos autem cognoſcunt Angeli per propriam ſubſtantiam intimè præſentem, & objectum ipſorum cognitioni proportionatum, ſibique mutuò loquuntur ex directione con-

ceptuum ad invicem. Circa objecta propoſita, libera volitione procedunt, excepta viſione beatifica, & moventur localiter, tàm motu continuo, quàm diſcreto, & non rarò etiam inſtantaneo. Poſſunt aſſumere corpora non tamquam formæ informantes, ſed tamquam actus aſſiſtentes, & Angeli mali ex peccato ſuperbiæ perdiderunt quidem dona gratiæ, non munera naturæ.

CC. Rerum denique omnium primum principium, & noſter ultimus finis eſt Deus Optimus Maximus à ſe ipſo, in ſe ipſo, & in aliis omnibus exiſtens, propter ſuam immenſitatem, quam, ſicuti & alia attributa multa demonſtrare poteſt Philoſophia univerſa, via ſupre-

mæ

mæ cauſalitatis, & eminentiæ, qua ſolús Omnipotens, atque in omni genere perfectionum ſimpliciter infinitus palàm exhibetur.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE